

Construite pentru a arde / "Build to burn"[®]: „note de jurnal” despre o încercare de arheologie experimentală

Romeo DUMITRESCU*

Motto: „Un ceas, chiar și stricat, arată ora exactă de două ori pe zi!”

◆ Mărturisesc, cu puțin regret, că am fost un „non-academic” arheologic până acum ceva timp și că nu am citit mai mult de 200 de pagini despre neolitic și despre Cucuteni! De ce? Nu știu de ce, dar nu mi-a plăcut niciodată supa reîncălzită! (proverb din Quebec, Canada).

Ca medic, m-am ferit întotdeauna de infecții, iar pentru Cucuteni nu eram vaccinat!

De fiecare dată când mentalul meu anarhic năștea o năstrușnicie despre Cucuteni, domnul Dan Monah mă sfătuia părintește și atotștiutor: „*Mai citiți dom’ doctor, mai citiți!*”.

Uite că nu am citit, dar când am început să descifrez „parabolele” altora despre idoli, vânători/culegători și alte snoave vesele neprobate decât prin alunecarea ideilor despre culturile mai recente spre Neolitic, începeam să mă îndoiesc.

Certitudinea asupra acestora mă cufunda în neîncredere vis-à-vis de neolitic.

Pot afirma astăzi, cu încredere deplină: Tot ce se spune despre Cucuteni este adevărat și, în același timp, tot ce se spune despre Cucuteni este neadevărat! Cu o singură condiție: Până la proba contrarie! Aceste lucruri pot funcționa așa numai între anumite limite și conveniente.

Arabii dau un fin exemplu de înțelepciune glumind cu un deplin respect: „*Două linii paralele între ele se prelungesc la infinit fără să se intersecteze vreodată și asta numai dacă Allah o vrea!*”.

Exercițiul arab este de o inteligență extremă, mai ales că acum vedem cu stupefație că teoria relativității este în primejdie, evoluționismul este desuet, iar nici acum nu suntem siguri dacă lumina este undă sau corpuscul și din cele câteva sute de vitamine necunoscute încă, găsim în farmacii vreo 30!

Medicina se schimbă la trei ani, iar mentalul nostru este într-un *allegro* continuu. Am preferat să fiu un inocent și să privesc Cucuteniul din punct de vedere biologic, psihiatric, psihanalitic, medical, medico-legist, etc.

Poate fi considerată inedită analiza mea, dar prefer cifrele, analizele, statistica, chimia și logica, mai serioase decât preluările scrise de la alții, din alte preluări de idei devenite prin întâmplare axiomatice.

Am văzut ce poate face, timp de 1500 de ani, medicina hipocratică care prin luări de sânge (sângerări provocate) ucidea cu precizie o treime din pacienți, sârmanii deja bolnavi, murind mai mult din cauza doctorilor decât din cauza bolilor.

Cred cu sinceritate că multe fenomene luate „*ab initio*”, fără păreri preconcepute și însoțite de logica științifică probabil pot fi mai bine explicate.

În 1998 am avut fericita ocazie să văd un sit cucutenian la Poduri, județul Bacău, aflat la mai puțin de doi km de casa părintească (de la Moinești). O copilărie întreagă m-am jucat de-a arheologul în spatele grădinii, dar săpam exact în direcția opusă.

Suprafața sitului plină de case arse era stupefiantă. Să vezi că peste 90% din case sunt arse ar pune întrebări serioase chiar și unui polițist sau agent de asigurări.

Statistica dovedește ca o casă arde dintr-un accident casnic destul de rar, iar dintr-un trăsnet o casă arde la șapte milioane.

„Riscul” statistic ca 90% din casele cucuteniene să fi ars întâmplător e sub 0,001%, iar această situație nu ar convinge nici măcar pe cel mai ageamiu tânăr agent de asigurări, mai ales când „asiguratul” construiește deasupra casei o altă casă și asta mereu, timp de 1000-1200 de ani.

* Fundația „Cucuteni Pentru Mileniul III”; romeo.dumitrescu@gmail.com

La primele mele întrebări naive asupra cauzelor arderilor am primit răspunsuri neconvingătoare:

- a) Un probabil accident casnic;
- b) Trăsnet;
- c) Război, agresiune externă;
- d) Igienizare după molimă;
- e) Uscare voluntară și forțată împotriva umidității.

Argumente fragile deopotrivă în fața statisticii și prin lipsa semnelor de agresiune și a scheletelor umane, rezistența mecanică scăzută a caselor după ardere în cazul igienizării printr-o uscare forțată. În plus, construcția următoarelor case peste cele arse inducea teoretic existența unei cutume, obicei legat de ceva și de locul în sine.

În general, locurile și sit-urile cucuteniene, plasate pe platouri, sunt chiar și pe timp de vară incomode, în calea vânturilor și la ele se ajunge cu destul efort. Satele, în general, nu se așează decât în locuri ferite, în văi, iar cetățile de apărare și refugiu și locurile de cult se situează pe culmi de dealuri și munte. La prima vedere, în sit, arderile păreau deosebit de puternice și fotocolorimetric dovedeau temperaturi de ardere de peste 1000°C iar, pe alocuri, vitrificarea lutului demonstra deseori că temperatura era cu mult peste aceste valori.

Singura metodă de clarificare părea una științifică și anume experimentul „pas cu pas”, în care întâmplarea este aleatorie.

Există o relație directă între o cantitate de lut uscat și energia termică folosită care să ducă la o anumită culoare și consistență a ceramicii. De exemplu, un kilogram de lut are nevoie de 10 kilograme de lemn de ars și de un anumit timp de ardere de foc. Chiar dacă am arde acel kilogram de lut cu 20 kilograme sau 30 kilograme de lemn și timpul ar fi scurt, nu am avea rezultatele observate în sit-ul arheologic. Nu este nimic miraculos, în sine, în dreptul acestui fenomen!

◆ Combustibilii din timpul cucutenianului care să aibă o putere calorică mare nu erau mulți:

- a) Fânul – timp scurt de ardere și temperatură înaltă;
- b) Lemnele uscate căzute la pământ (vreascuri) – au putere calorică mică, timp mai îndelungat de ardere;
- c) Rășinoasele – au timp mediu de ardere și putere calorică mare;
- d) Mangalul – cunoscut probabil mai târziu, spre apariția prelucrării metalelor, dar are nevoie de insuflare puternică de aer;
- e) Petrolul de suprafață – în unele regiuni din Moldova produce o temperatură medie, este laborios de produs și transportat și rar de găsit;
- f) Grăsimile de animale, necesară alimentației și neeconomică – cu o temperatură mică de ardere;
- g) Lemnul de fag, stejar, paltin – cu temperatură mare de ardere.

◆ Factori ajutători sau inhibitori ai fenomenului de ardere ar fi câțiva:

- Temperatura exterioară a aerului (iarna, vara, etc.);
- Umiditatea clădirii și a lemnului;
- Umiditatea externă (ploaie, ceață);
- Viteza vântului;
- Cantitatea de oxigen din aerul înconjurător (în perioada cucuteniană oxigenul depășea cu mult concentrația de astăzi);
- Poziția altor locuințe în jurul celei arse, prin formarea de curenți ajutători sau combustia concomitentă a mai multor case împreună;
- Arhitectura locuinței (cu sau fără tavan, subîmpărțiri etc.).

Casele erau construite din schelet lemnos de diverse grosimi, de forme rectangulare cu una-două ferestre și o ușă cu înălțimi probabil rezonabile, cu sau fără tavan și acoperite cu stuf sau

altceva. Ele se pare că erau folosite, locuite, reparate, fiind făcute din umplutură de lut amestecat cu paie. Pereții lutuiți erau probabil mai groși la bază și își subțiau încărcătura de lut spre acoperiș.

Suprafețele erau între 20-60 m² și chiar mai mult. Raportul volumetric între lemnul de construcție și lut este de la 1 la 1,5 (lut versus lemn). Dacă o casă ar fi avut inventarul normal al unei case de țară, raportul ar fi de 1 la 2,5 - insuficient pentru o ardere extremă de tip Cucuteni, unde raportul ar trebui să fie de 1 la 10 (lut versus lemn).

Logica și experimentul ne-au demonstrat mai târziu acest lucru, nemaipunând la socoteală faptul că acest foc trebuie alimentat 8-10 ore cu lemn în afara celui existent în scheletul construcției. Începuturile primelor experimente au fost haotice și legate mult de întâmplare. Domnul arheolog Vasile Cotiugă terminase construcțiile unor case tip Cucuteni, pe platoul „Muzeului Tumulilor dacici” de la Cucuteni, în scopul unui „Arheoparc”. Cu greu l-am convins să le dăm foc.

Suflet generos, a acceptat în cele din urmă. Ne-am folosit de ocazia fericită a Congresului Cucuteni din 2004, de la Piatra Neamț și am dat startul pentru a iniția primul experiment.

Am adus de la Piatra Neamț pe platoul de la Cucuteni, cu un autobuz, peste 60 de arheologi din țări diferite și am început un adevărat spectacol cu un preambul interesant: cristalizarea sării, prelucrarea lemnului la Cucuteni, prepararea hranei în stil cucutenian și producerea de unelte de piatră și lemn. Printre cei care asistau erau și domnii Anthony Harding, Valentin Dergaciov etc.

De curând îl cunoscusem pe domnul profesor Dragoș Gheorghiu, figură simpatică și un arhitect între arheologi. Conducea un laborator de ceramică la Belle Arte unde măsura temperatura cuptoarelor cu ajutorul unor termocuple puse în vârful unor tije metalice. L-am invitat să măsoare temperaturile neștiind că au limita superioară de aproximativ 800 - 850°C. Pe acea vreme nu aveam acces la termografie și măsurători laser. La vederea sutelor de oameni pe platoul experimentelor s-a supărat și a vrut să plece înapoi la București. „*Ăsta e un experiment și nu festivalul Cântarea României!*” mi-a spus. Cu greu l-am stăpânit și i-am explicat că nu are de făcut decât măsurătorile de temperatură și de privit.

Am avut grijă ca toate datele despre temperaturi să rămână, discret, în posesia Fundației, unde sunt și astăzi, până la viitoarea publicare de către Fundație a rezultatelor științifice. Domnul Gheorghiu avea și explicația reticențelor lui: „*Un experiment este o alchimie secretă care nu se face în public*”. În parte, nu sunt de acord cu această idee, dar după ce studenții au învățat cum se măsoară temperaturile nici domnia sa nu a mai avut acces la tabela de măsurători.

Studenții de atunci ai Seminarului de Istorie al Universității „Alexandru Ioan Cuza” au lucrat nopți întregi pentru reușita acelei zile, iar Felix Tencariu, Ioana Robu, George Bodi, Andrei Asăndulesei, Raluca Kogălniceanu erau deja bronzați de infraroșii de la cuptoarele de ceramică din apropierea spațiului unde trebuia să aibă loc experimentul.

Lemnul uscat de stejar și carpen era stivuit alături de casele acoperite cu stuf și un cort uriaș era pregătit să primească peste 100 de oaspeți cu mâncare și băutură.

Prima casă pregătită pentru ardere, numită „Casa Întâmplării”, avea un inventar obișnuit, ca o mică casă țărănească și un depozit de lemne ca pentru 2-3 luni de iarnă (foto 1). Focul pus ca la un accident casnic a făcut să se aprindă acoperișul de stuf. În primele minute temperatura a crescut în interior la peste 500°C. Acoperișul, odată ars, a făcut ca această casă să devină un cuptor fără acoperiș, unde peste 60% din energia termică elaborată de lemnul din structură și cel din mobilier se evaporau în aer și astfel, după 5-6 minute temperatura să scadă în interiorul casei la 160°C.

După două ore focul s-a stins, urmele erau palide asupra lutuiei pereților care au format doar o pojghiță roșcată de arsură, de maxim un milimetru pe suprafețe. Cenușa s-a risipit în vânt rapid și doar peretele cuptorului casei, subțire (maxim un centimetru), s-a „copt” complet.

Emoțiile mele erau mari și îmi fusese teamă că această casă nu va lua foc. De față erau neoliticienii români și străini cu figuri neîncrezătoare.

În momentul aprinderii „Casei întâmplării” șocul imaginii a fost extrem. Flăcările pornite din interior au lins acoperișul, cuprinzându-l în câteva secunde. Studenții jubilau și literalmente urlau de bucurie. Toți ne dezvăluiau piromanul ascuns în noi. Flăcările s-au concentrat în aticul acoperișului și bârnele de susținere au ars primele, făcând ca acoperișul de stuf să facă implozie.

Coama acoperișului s-a prăbușit înăuntrul casei, menținând, încă o dată, focul în nucleul clădirii. Atunci, de la 600°C temperatura a scăzut dramatic la 220°C și apoi constant, pentru o oră-două, la 160°C. Studenții, care truseră din greu la construcția casei între 2002-2004, au început să aibă fețele lungi și sumbre. Dacă la început stăteau departe de casă (temperaturile mari te obligau să stai la cel puțin 6-8 metri distanță), ulterior au început să se apropie de foc și să realizeze că acea

casă începea să nu mai existe. O studentă chiar m-a apostrofat, tristă: „*Ce ați făcut casei noastre domnule doctor?! Și noi care am construit-o cu atâta dragoste!*”.

La sfârșitul câtorva ore „Casa întâmplării” rămăsese fără fronton (care căzuse în afara casei) și fumega palid, cu o pojghiță fină de 1 mm de argilă roșcată la suprafață. Nuiielele dinăuntru lutului și lemnele scheletului casei nici măcar nu fumegau, ci produceau un abur subțire, iar lemnele „pentru iarnă” abia dacă luaseră foc (1 m³).

Oricum nu aveam timp nici de reflexie, nici de observație prea mult pentru că după amiaza ne amenința cu lumină mai puțină, așa că în jurul orelor 15-16 am incendiat a doua casă, „Casa cu lemne”. 8 tone de stejar, fag și carpen umpluseră casa și stăteau sprijinite de exteriorul ei. Domnul Anthony Harding m-a întrebat ce lemn folosim la ardere. Când a auzit că e lemn de stejar uscat a întrebat cu mirare: „*Mai aveți stejar de ars în România?*”. La ei, stejarul poate fi văzut doar în fotografii, ori la grădina botanică și cărbunele doar în muzeele din Țara Galilor.

Ca de obicei, focul a mistuit acoperișul cu repeziciune și în cinci minute temperatura din interiorul casei a scăzut sub 200°C. Există primejdia ca stuful acoperișului și surcelele să nu poată declanșa arderea lemnului din interior. Era nevoie de o amorsă mai puternică și amintindu-mi de stuful rămas de la construcția caselor am început să urlu: „*Stuf, stuf, stuf!*”. Studenții au format un lanț uman și vreo 20 de brațe mari de stuf au fost aruncate în exterior și interior peste focul aproape stins. Ca prin minune acesta a repornit și abia după două-trei ore ardea plin și cu forță, spre 600°C.

Ca la orice foc există o atracție subtilă care, încetul cu încetul, adună oamenii din ce în ce mai aproape, mai ales dacă afară este întuneric, și trebuie să îi îndepărtezi cu blândețe pentru a nu avea surpriza unui accident.

De data aceasta frontoanele nu au mai căzut și focul a ars mocnit încă 14-15 ore.

Am realimentat focul continuu, timp de opt-nouă ore, înainte de aprindere am băgat în interiorul casei două corpuri de animale sacrificate: un porc de trei ani și o oaie de cinci ani (echivalente ca și osificare și calcificare cu un om de 18-20 ani). Unui animal i s-a jupuit pielea de către un student de la țară, fără nici o unealtă, doar cu mâna. Mirat, arheozoologul Adrian Bălășescu a exclamat: „*Aceasta este explicația faptului că nu avem urme de silex pe coaste, în săpătură! Înlăturau pielea punând palma, ca un cuțit, între piele și peretele costal!*”. În tot acest timp, cinci camere de filmat și un fotograf care lucrase pentru *National Geographic* au supravegheat tot experimentul. S-au filmat peste 20 de ore de experiment și s-au făcut peste 500 de fotografii pe peliculă fotografică clasică și mai multe pe suport electronic.

Ca un șiretlic, am avertizat toți spectatorii că au voie să fotografieze numai înaintea derulării experimentului, deci toți au fotografiat pe ascuns. Interesul nostru era să fotografieze toți și cât mai mult. Pe banda de înregistrare a camerei de luat vederi fixe am și acum vorbele domnului Dragomir Popovici: „*De acum încolo Cucuteniul nu va mai fi la fel!*”.

Cele două mașini de pompieri stropseau mica pădure de pini din apropiere ca să nu ia foc. Spre seară rumorile și zumzetul vocilor s-au diminuat și pe platou au rămas doar decizii și condiționarii. În timpul arderilor, Valentin Dergaciov, Dan Monah, Gheorghe Dumitroaia, arheologii turci și cei ucraineni discutau aprins despre arderile anterioare de case din Rusia și Iugoslavia, unele făcute la scară de 1:5 și aprinse cu benzină.

Ici-colo flash-urile aparatelor sclipeau. Arheologii turci priveau gânditori.

A doua zi, dimineața a fost limpede, senină și cristalină. Pereții casei stăteau drepecți, roșii și afumați. În liniștea dimineții de toamnă târzie aceștia dădeau un sentiment sobru de nenorocire trecută. La „Casa cu lemne” erau încă fuioare de fum ce ieșeau din pereți (foto 2). Nuiielele, stâlpii de lemn aprinși prin autocombustie ardeau încă în lutul roșcat (foto 4), iar bucățile de argilă, înroșite, aveau amprenta nuiielelor (foto 5). Din animalele arse nu mai rămăsese mare lucru. Totul părea înghețat în timp și un fel de monument de aducere aminte pe care abia începeam să îl înțelegem. Pășeam, cel puțin eu, într-o lume necunoscută, iar sentimentele erau de ordinul ambivalenței. Eram doar cu un picior înăuntru fenomenului. Cuvântul care îmi vine în minte primul este: STRANIU. Atunci eram doar puțin în „acea stare” de spirit.

Spre după-amiaza celei de-a doua zi studenții care construiseră casele au apărut triști și meditativi, iar domnul Vasile Cotiugă privea gânditor. Nici până acum nu mi-a spus ce a simțit în acel moment. Eu eram doar piromanul de serviciu, ca unul care dă foc și își admiră distrugerea. Nu am înțeles tristețea celor care au construit aceste case decât în 2008, la Zvoriștea, județul Suceava, când am construit în parte cu mâna mea o casă căreia să-i dau foc apoi! Cred că atunci vedeam doar partea luminoasă a lunei. Ce era mai straniu și de înțeles urma să vină după trei ani, partea ei întunecată, la Zvoriștea, Suceava.

Pereții erau în picioare aproape intacti, cenușa, în fuioare până la genunchi, zbura în aer la cea mai simplă adiere de vânt (foto 3). Am plecat toți spre seară, când ultimul tăciune s-a stins.

Anul următor, 2005, a fost aproape clasic. La al doilea experiment, tot pe platoul de la Cucuteni, au fost mult mai puțini spectatori, maxim 30 de persoane de la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, de la Fundație, doamna ministru Mona Muscă și secretarul general Virgil Nițulescu. La vederea animalelor sacrificate, doamna Mona Muscă (inițiatore a legii pentru protecția animalelor) m-a întrebat în ce mod au fost sacrificate animalele pentru experiment. I-am mărturisit că au fost sacrificate conform acestei legi. În acea perioadă mă preocupa soarta măgarilor din Dobrogea care erau transportați masiv, în Italia, pentru carne. I-am spus, în glumă, că aş vrea să fac o fundație „Salvați măgarul român!”. Tot în glumă, domnia sa mi-a spus: „Măgarul român nu va dispărea niciodată!”.

„Casele gemene” au fost incendiate dimineața. Una era „echipată” cu mobilier de lemn ca o casă normală, țărănească și cu un corp de capră proaspăt sacrificat și cea de-a doua ticsită la exterior și interior cu peste zece tone de lemn și o oaie bătrână, sacrificială, pusă între lemne.

Focul a fost năpraznic și temperatura exterioară bună. Peste noapte a bătut un vânt de peste 30km/h și casa cu zece tone de lemne a ars la incandescență, nerămânând a doua zi de dimineață decât câteva părți de perete de 30-60 cm înălțime, ce flamba în vântul ușor al dimineții.

Scheletul oii era greu de identificat, iar casa de alături, cu un mic inventar de lemn și ceramică era prăbușită cu 70% din lemnul scheletului nears. Capra insuficient combustionată a trebuit scoasă și îngropată în alt loc pentru că fusese arsă insuficient și după două zile începuse să miroasă. Multe din obiectele ceramice din inventar au dispărut, fiind furate de localnici și echipele TV. Peisajul dezolant a golit platoul, a doua zi rămânând doar câteva persoane mai hotărâte.

Spre iarnă l-am „pedepsit” pe unul dintre membrii Fundației, domnul Dan Garvăn, zis și Indianul, să fotografieze casele până la căderea zăpezii.

Exilat la Cucuteni a dormit în localul Poștei din Cucuteni, dând raportul în fiecare seară.

Fotografierea a fost continuată de către domnul George Bodi, care făcea naveta, la Cucuteni, cu antica mașină Lada, dată cadou de către Fundație. Fotografele au fost incluse în filmul documentar *“Build to burn”*.

Domnul Dragoș Gheorghiu, deși invitat, nu a mai apărut decât în al treilea an, la experimentul său de la Vădastra. Motivul l-am aflat abia la Lisabona: Din cei trei senzori termocuplă, la primul experiment, i se topiseră doi senzori. Pe cel de-al treilea îl păstra pentru Vădastra. Măsurătorile noastre la al doilea experiment de la Cucuteni le-am făcut doar comparativ și foto-colorimetric.

Domnul Dragoș Gheorghiu, în cadrul unui grant, construisese câteva case neolitice la Vădastra, dintre care una frumos pictată și o a doua cu tavan pe 50% din suprafață pe care vântul de iarnă o decopertase parțial. Era construită cu ajutorul studenților lui de la Belle Arte.

În preziua experimentului am ajuns la Vădastra cu unul dintre membrii Fundației, restauratoare în ceramică și sticlă, studentă la Belle Arte. Domnea un aer tensionat și domnul Dragoș Gheorghiu era profund nemulțumit, iar studenții și mai mult.

Casa era în paragină, dar uscată. Fundația a plătit lemnele, diurna și mâncarea. Cei doi cameramani ai Fundației au filmat cu minuțiozitate totul. Domnul Dragoș Gheorghiu era într-o pasă proastă! Cu ajutorul unor plăci de rigips domnul Gheorghiu căuta să creeze culoare de vânt, ca și cum ar fi fost mai multe clădiri în jurul casei incendiate. S-a plictisit și a lăsat o singură placă, complet inutilă, înclinată pe o parte. Lemnele, plătite de către Fundație, nu au fost utilizate decât într-o minusculă cantitate, măsurată cu un cântar agricol.

Pe la jumătatea zilei s-a renunțat și la cântar și la tăierea lemnelor. Astfel abia am acoperit o pătrime din cameră cu lemnele nu prea uscate până la 40 cm înălțime, în jurul pereților, ce era mult prea puțin. În pofida avertizărilor mele, domnia sa a fost împotriva unei cantități generoase de lemn. Experimentul a fost un eșec total. A fost un experiment mai mult artistic. Cheltuială inutilă și încă o oaie stearpă ucisă degeaba. Termocupla, a treia și ultima, s-a topit și ea, oaia Dolly a ars parțial, iar semi-tavanul a căzut după 15 minute peste lemnele abia aprinse care au înăbușit focul.

Dimineața am plecat spre București. Peste două zile domnul Dragoș Gheorghiu mi-a telefonat spunându-mi că focul s-a aprins prin miracolul ploii, care ar fi creat fenomenul de piroliză și că pereții casei au căzut, iar oaia Dolly ar fi ars, drept care am primit un săculeț de oase care, la simplă privire, nu fuseseră decât martorul unei arderi demne de un semi-foc haiducesc. La o vizită ulterioară ciobanii din jurul casei îmi povesteau că un personaj a încercat să dea foc casei, încă o dată, împingând, cu umărul său firav, pereții.

Eu ar fi trebuit să fac analiza oaselor și să comunic direct, domnului Dragoș Gheorghiu, acest lucru. L-am refuzat. Drept urmare nici nu am considerat relevant și nici notabil acest experiment prezentat, după părerea mea, incorect științific într-o publicație englezească.

Cu toate că experimentul de la Vădastra a fost atent pregătit de arheologul Fabio Cavulli și săpat parțial pe cheltuiala Fundației nu l-am putut valorifica în cercetarea noastră. Fabio Cavulli a renunțat, anul următor, la comunicarea științifică și inter-personală cu Dragoș Gheorghiu din motive știute numai de el.

După bunul obicei al Fundației, la fiecare cinci ani trimiteam pe propria cheltuială, din România, studenți și arheologi la congresul „*Union Internationale des Sciences Préhistoriques et Protohistoriques*” (UISPP). În 2001 trimisesem 10 arheologi la Liège (Belgia), iar de data aceasta, în 2006, în Portugalia, eram însoțit de 14 oameni, de membrii Fundației, doamna Magda Mantu, profesorul Nicolae Ursulescu, bunul meu prieten, doctorul Alexandru Buțureanu (profesor de ginecologie la Facultatea de Medicină din Iași, stră-stră-strănepotul arheologului Nicolae Buțureanu care descoperise primele sit-uri cucuteniene) precum și de domnul profesor Dragoș Gheorghiu, la a cărui secție mă înscriesem. Subiectul era, bineînțeles, arderea caselor neolitice.

Din întâmplare alesesem același titlu pentru lucrările noastre: Eu dădusem titlul filmului „*Build to burn*”, iar domnia sa „*Build to be burn*”. Discutasem mult împreună despre casele arse așa că, cinstit, nu mai știu cine născuse sintagma „*Construite pentru a fi arse*”. Ca să împac și capra și varza am preferat să cumpăr la propriu, titlul, pentru 500 euro.

Înțelegerea nu a fost respectată de domnia sa, publicând sub acest titlu articolul său despre arderea de la Vădastra în *British Archaeological Reports* (cu toate că experimentul a fost plătit și filmat de Fundație, iar metodologia marcării pereților cu markeri metalici din tablă, încastrați în lut ne aparține; în acest articol, domnia sa mulțumește Fundației numai pentru faptul că a fost invitat la experimentul din 2004 și pentru participarea financiară).

Mai mult decât atât, domnia sa mi-a interzis categoric să rulez la congres filmul arderilor din 2004-2006. Supărat i-am explicat că sunt înscris legal la secția domniei sale și, în plus, i-am plătit domniei sale înscrierea și toate cheltuielile legate de acest congres. Nu a mai putut refuza și filmul, care atunci era incomplet, fără bandă sonoră, a rulat ca pe timpul filmelor mute, acompaniat de comentariul meu în limba franceză. Filmul a captat foarte repede atenția și câțiva dintre arheologi (Luxemburg, Italia, Austria) s-au arătat interesați. Descoperiseră și ei în săpături, dar mai rar, case arse puternic lucru pe care nu și-l puteau explica.

După terminarea expozeului, domnul Dragoș Gheorghiu m-a acuzat că i-am distrus desfășurarea normală a lucrărilor secției sale și nu mi-a mai vorbit până pe aeroportul Otopeni. Două luni mai târziu, de parcă nimic nu se întâmplase, mi-a telefonat spunându-mi că a fost felicitat pentru film și că secția sa a fost considerată ca cea mai reușită parte a congresului din Portugalia. Oricum, pentru tinerii din Fundație experiența acestui congres a fost extrem de folositoare.

Ușor nemulțumit de turnura evenimentelor am decis că următoarele experimente trebuie făcute de la A la Z de către mine și sub directa mea observație.

În 2007 la Zvoriștea, Suceava construisem de la zero o casă cucuteniană, cu ajutorul unei echipe de țărani români-ucraineni.

Pentru mine era evident că aceste case erau arse voluntar, dar nu puteam înțelege „starea” din jurul arderii, acea stare specială care să ducă la un asemenea gest dramatic.

Am hotărât să fac ceea ce în psihiatrie se numește „psihodramă”! Am pornit simplu, ca la țară: am intrat în pădure și am ales copacii pentru viitoarea construcție, am strâns nuielele, am ales locul viitoarei case, am săpat și eu gropile pentru stâlpi, am împletit nuielele pentru pereți (foto 6), am tăiat stuful și l-am pus pe casă, am lutuit-o (foto 7), am decorat-o etc. Psihologic vorbind „am investit-o”. O parte din mentalul meu se atașase de această casă. Am locuit câteva nopți în ea, m-am adăpostit de ploaie și de vânt. Era casa mea! O mai vizitam în weekend, o mai reparam. Sentimentul de proprietate era prezent, iar cel de atașament creștea continuu.

Odată uscată casa am început să o pictez pe dinafară (foto 8). Casa câștiga în personalitate și nu mai era „o casă” ci era „casa”. Când am început să aduc lemnul uscat și tăiat pentru arderea ei, tristețea venea încetul cu încetul, cu fiecare căruță de lemn. Aranjatul lemnului în jurul și înăuntrul casei parcă formau un ceremonial greu al cărui sfârșit îl doreai cât mai târziu.

La penultimul experiment pentru „Casa Nordului” la Zvoriștea, în 2008 (foto 9), pregăteam și filmările pentru documentarul „*Build to burn*”. Mă bucuram de viitoarea ardere cu o lumină tristă în spatele minții care îmi sugera că tot ce am făcut și construit va dispărea în câteva zile. Pregătisem costumele oamenilor ce trebuiau filmați, haine de un alb imaculat. Psihicul meu era pregătit, cu o luptă surdă și subconștientă pentru un eveniment rău, parcă de sfârșit de lume. Îmi aduceam aminte

de experimentele anterioare de la Cucuteni și Vădastra. Toți tinerii care au construit casele au dus o viață de grup în timpul construcției caselor, cupluri ce se formau, se dezbinau, se reuneau, formau o comunitate compactă, o adevărată mică societate tribală care creștea, se lupta, forța pentru o idee comună și muncea pentru un scop comun.

După momentul arderii caselor acea mică comunitate s-a spart, toți au luat drumuri diferite și puțini au mai rămas împreună. Astăzi parcă sunt niște străini. Cu siguranță, „arderea idealului” a marcat, oareșcum, viața lor. Mai târziu, același lucru mi s-a întâmplat și mie.

Dacă ar fi să analizez procesualizarea arderii acestor case aș putea afirma cu tărie că nici acum și nici în vremea cucutenienilor acest lucru, precum arderea casei nu era o bucurie.

După arderea „Casei Nordului” (de altfel un eșec din cauza pereților neuscați încă și a unei mici cantități de lemn folosite pentru ardere) senzația ce m-a cuprins a fost de o tristețe adâncă! Luni de muncă, o casă încă fumegândă pe un platou pustiu (toți plecaseră) și eu șezând pe un scaun de plastic. Vântul fluiera sinistru printre pereții casei. Poate fi patetic, dar casa parcă eram eu! Parcă eu arsesem și fusesem învins. Chiar și vasele cucuteniene mi se păreau triste și mortuare. Cu siguranță că sunt pornit și subiectiv, dar distrugerea propriului și singurului adăpost nu este un lucru vesel nici acum și probabil nu era nici atunci. Arderea unei case poate fi asociată cu orice în afară de veselie.

După arderea „Casei Nordului” am rămas cu o clădire fără acoperiș, destul de solidă și foarte uscată. Cu un mic efort financiar i-am creat un endoschelet solid legat de un exoschelet întărit de o prispă solidă (foto 10). De data aceasta am folosit, fapt inedit, lemnul de brad. Nu aveam mari așteptări de la acest lemn. Am podit planșeul clădirii cu piatră lată, separând experimentul „Casei Nordului” de cel al noii reconstrucții numită acum „Casa Bucovina” (foto 11). Am plasat între niște hălci de carne de porc un femur uman provenit dintr-o colecție de oase a unui student de la Medicină și l-am plasat la baza grămezilor de lemne din interior.

Odată aprins focul ne-a oferit o imensă surpriză: până a doua zi de dimineață, casa a fost complet devastată (foto 12) și temperaturile obținute au depășit așteptările noastre (măsurătorile au fost făcute cu un aparat ce măsoară temperaturile cu o undă laser). Cam 20% din casă, totuși, a rămas nearsă, iar nuiele care formau scheletul cuptorului perfect ars au fiert doar în interiorul cojii de ceramică. Mai târziu, natura și-a recâștigat teritoriul și în trei ani totul părea o mică denivelare, un accident de teren. În primii ani, un alt tip special de vegetație fagocita lutul ars, iar ultima oară când am vizitat zona, vegetația era uniformă ca restul ierbii de pe câmpul din jur.

◆ Rezumând, experiențele pe care le-am avut în cei 4-5 ani de experimente au fost deosebit de intense. Sunt mândru că am realizat mare parte dintre ele.

Am acum un „*aproche*” interactiv și un „*deja vu*” asupra fenomenului de ardere a caselor și după aceste experimente propun următoarele interpretări:

1. Toate evenimentele legate de arderea caselor erau triste, de despărțire și deznădejde;
2. Aspectele tehnice ale arderilor erau într-un anumit fel „ritualizate”;
3. Toate aceste case, dacă rezistau cât de puțin la prima ardere, erau relutuite, „machiate” și reparate pentru o a doua ardere;
4. Vasele și obiectele rămâneau pe loc și erau nivelate de parcă ar fi existat o interdicție de a le mișca de acolo;
5. În toate aceste arderi, subiectul principal nu era casa care ardea. „Obiectul” sau „subiectul” arderii era ceva ce era în casa. Casa este locul în care se întâmpla acel ceva cu acei „cineva”, iar vasele probabil conțin povestea în desenele și decorațiile lor.
6. Deasupra caselor arse care erau nivelate se construia o altă casă. Se observă un interes special și o reconstrucție mai asiduă în centrul așezării. De multe ori, la așezările cucuteniene intens locuite centrul în elevație topografică este mai înalt decât periferia.

Subiectul arderilor de case depășește raționalul omului obișnuit și pătrunde poate în arealul misticului, religiosului și a lucrurilor obligatorii, de neocolit, fără de care nu se putea merge mai departe. Lucruri pe care poate nu le vom afla niciodată!

◆ Concluzii

După un șir de experimente mai mult sau mai puțin reușite între 2004-2008 aş putea trage câteva concluzii:

1. Casele cucuteniene, în cea mai mare parte, erau arse intenționat;
2. Arderea era susținută și ajutată cu material de ardere suplimentar, cel puțin pentru încă opt-zece ore;
3. Raportul dintre lut și materialul lemnos este de aproximativ 1:8 (lut versus lemn);
4. Acoperișul arde în maximum 5-7 minute, astfel casa devine un cuptor deschis în care peste 60% din energia termică se risipește în atmosferă;
5. În timpul arderii temperaturile cresc lent în primele 4 ore și se stabilizează timp de două-trei ore la 800°-900° C;
6. În interiorul casei, în timpul arderii, temperatura nu este uniformă existând chiar diferențe notabile, de 200°-300° C pe aceeași suprafață;
7. Curenții de aer provocați de tiraj (fie uși, ferestre) duc uneori la temperaturi mai mari pe scurte perioade. Și aceste temperaturi mari duc, pe alocuri, la vitrificare;
8. Temperatura exterioară, umiditatea aerului, starea de uscare a locuinței și a lemnului de ars pot influența dramatic arderea casei;
9. Vânturile de peste 15km/h pot „cataliza” procesul de ardere ridicând temperatura de ardere cu peste 20%;
10. Tavanul unor astfel de case, chiar dacă foarte bine construit, nu rezistă la foc mai mult de 12-15 minute. Focul provocat face ca suportul de nuiele, bârne să autocombustioneze chiar acoperit bine cu lut și să se prăbușească;
11. Pereții caselor, odată fragilizați de temperaturile înalte, cad aleatoriu în casă sau în afara ei, gravitațional. Dacă cel care a construit casa nu a așezat stâlpul perpendicular perfect pe sol, peretele va cădea în funcție de încărcătura de lut și funcție de înclinația din construcție, chiar de două-trei grade;
12. Lutul și lemnul construcției nu ard în totalitate, chiar dacă temperaturile trec peste 1000°C. Probabil cam 20% din construcție rămâne necombustionat;
13. În cazul în care casele sunt arse în scop ritual, funerar, șansa de a găsi urme osteologice umane este foarte mică. În ceea ce privește prezența scheletelor în case arse, aş menționa o întâmplare personală. Într-una din zile domnul Dan Monah mi-a telefonat de pe sit-ul de la Poduri, foarte vesel și pus pe glume: „*Dom' doctor dacă ar exista un ziar de Cucuteni știți ce ar fi scris despre ce am descoperit azi?*”. Eu chiar că eram foarte curios și nu îmi închipuiam deloc ce urma să spună. „*Ar scrie că doi adulți și trei copii s-au asfixiat și au murit în casă!*”. Într-o oră eram în mașină și cred că am avut cea mai mică medie orară pentru traseul București - Poduri. Ploua, vremea era oribilă și ziua era pe sfârșite. Pe sit, sub o folie groasă de plastic, zăceau cinci schelete umane carbonizate dar perfect recognoscibile deși umezeala le fragilizase foarte mult. Ciudată era, însă, poziția lor: erau alineate de-a lungul peretelui, iar oasele erau în poziție ca după o ardere a unui corp în poziție verticală (în picioare). După studiile mele de medicină legală din facultate știam că scheletele celor arși în poziție culcată iau forma numită „poziția boxerului” din cauza coagulării mușchilor mari. În acest caz nici vorbă de această poziție. Din păcate eu nu aveam aparatul de fotografiat la mine. Un student din Ploiești a făcut o poză care a dispărut. Scheletele stau și acum la Institutul de Antropologie din Iași.
14. Ar trebui schimbat stilul de săpătură în funcție și de aceste noi observații făcute sub ochiul camerelor de filmat. Nu ar trebui ignorat nici cel mai mic fragment de os sau ceramică;
15. Ar trebui făcută o statistică clară a numărului de vase și obiecte găsite, poziția lor inițială și fostul lor conținut odată analizat, ar putea induce sau nega esența ritualică, în parte, a acestor arderi.

◆ Cred că Fundația, în acest moment, cu experiența acumulată și sutele de ore filmate despre arderile de case este cu mult înaintea tuturor grupelor de arheologie experimentală ce se ocupă de acest subiect.

Avem în vedere un ultim experiment, în 2012, în care vom arde un grup de case (încercând să risipim ultimele îndoieli ale domnului profesor Nicolae Ursulescu) și, împreună cu Seminarul de arheologie al Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași și membrii Fundației vom putea, în sfârșit, prelucra sistematic toate datele strânse și publica volumul „*Construite pentru a fi arse*”.

Eu doar am făcut un film și un articol unde imaginația mea poate fi departe de realitate.

Dar poate constitui o ipoteză!

Ipoteza personală este că aceste case au fost arse intenționat și cu un foc întreținut, lucru de care eu nu mă îndoiesc. Ce ar trebui cercetat, de fapt, este cel mai greu: De ce le-au ars?

Aici se pot emite o multitudine de ipoteze. Eu cred (și nu sunt primul) că arderea caselor era funerară. Lipsa, deocamdată, a mormintelor induce această posibilitate.

Psihologic vorbind, pe scara traumatismelor majore psihice, arderea propriei case este printre primele locuri.

„Uciderea casei” prin foc era costisitoare, inutilă, cu o conotație aproape suicidară. Persistența ei chiar în contextul evoluției și, mai târziu, involuției și dispariției cucuteniului este ciudată! Cred că pentru păstrarea acestui obicei au existat reguli, obligații, cutume, ce nu puteau fi ocolite pentru că oamenii care au locuit în ele să continue să trăiască liniștiți și poate pentru cei plecați „dincolo” să existe o speranță.

◆ **Post Scriptum.** Casele arse de noi sunt acum acoperite de pământ și iarbă. În câțiva ani nici măcar noi nu le vom mai putea identifica. Sper că, peste ani, viitorii studenți și arheologi să le sape cu atenție privind și imaginile filmate de noi. Cu siguranță vor înțelege lucrurile altfel și mult mai bine. În sine, cele șapte case arse sunt o piatră de aducere aminte și o „universitate” pentru învățătura viitoare asupra Cucuteniului.

◆ **Post Post Scriptum.** Acesta nu este un articol științific. Este doar o simplă observație a unui medic neîncrezător în spusele altora despre un „pacient” oblojit de prea multe moașe.

◆ **Mulțumiri speciale**

- Domnului arheolog Vasile Cotiugă pentru sprijinul constant și pentru dedicația sa pentru aceste experimente.
- Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași și Seminarul de arheologie pentru sprijinul științific dat.
- Membrilor Fundației care au făcut ca aceste experimente să aibă loc.
- Domnului profesor Ursulescu Nicolae, doamnei Silvia Marinescu-Bîlcu, domnului Dan Monah, domnului Dragoș Gheorghiu și domnului Gheorghe Dumitroaia, care m-au sprijinit și m-au asistat cu îngăduință de-a lungul acestor ani haotici.
- Tuturor studenților din Iași și Galați care au muncit cu pasiune și tristețe la construcția și arderile acestor case.
- Domnișoarei Alice Mirela Stan care a supervizat și a lucrat la construcția „Casei Nordului” și „Casei Bucovina”.

Foto 1. „Casa întâmplării”. Cucuteni 2004.
“The house of random”. Cucuteni 2004.

Foto 2. „Casa întâmplării” a doua zi după incendiere. Cucuteni 2004.
“The house of random” the day after setting on fire. Cucuteni 2004.

Foto 3. „Casa întâmplării” a doua zi după incendiere. Cucuteni 2004.
“The house of random” the day after setting on fire. Cucuteni 2004.

Foto 4. „Casa cu lemne” a doua zi după incendiere. Cucuteni 2004.
“The house with wood” the day after setting on fire. Cucuteni 2004.

Foto 5. „Casa cu lemne” după 1 an de la incendiere. Cucuteni 2005.
“The house with wood” 1 year after setting on fire. Cucuteni 2005.

Foto 6. „Casa nordului” în construcție. Zvoriștea 2008.
“The house of North” in construction. Zvoriștea 2008.

Foto 7. „Casa nordului” în construcție. Zvoriștea 2008.
“The house of North” in construction. Zvoriștea 2008.

Foto 8. Pictarea „casei nordului”. Zvoriștea 2008.
Painting of “the house of North”. Zvoriștea 2008.

Foto 9. Dan Monah, Silvia Marinescu-Bîlcu, Romeo Dumitrescu și Nicolae Ursulescu, în fața casei pictate [in the front of the painted house]. Zvoriștea 2008.

Foto 10. Reconstrucția „casei nordului” după ardere. Zvoriștea 2008.
Reconstruction of “the house of Noth”. Zvoriștea 2008.

Foto 11. „Casa Bucovina” înainte de incendiere. Zvoriștea 2008.
“Bucovina house” before setting on fire. Zvoriștea 2008.

Foto 12. „Casa Bucovina” a doua zi după incendiere. Zvoriștea 2008.
“Bucovina house” the day after setting on fire. Zvoriștea 2008.

"Built To Be Burnt"[®]: Lines in a Diary about an Attempt in Experimental Archaeology

Romeo DUMITRESCU*

Motto: "A clock, even broken, shows the right time twice a day!"

◆ I must confess, with some regret, that until recently, I have been a "non-academic" archaeologically speaking and that I have not read more than 200 pages about the Neolithic and about Cucuteni! Why? I do not know why, but I have never fancied reheated soup! (A proverb from Quebec, Canada).

As a physician, I have always avoided infections, but I was not vaccinated for Cucuteni!

Every time when my analytical mind gave birth to a funny idea about Cucuteni, Mr. Dan Monah, father like and omniscient, would advise me: "*Read my dear doctor, go on reading!*".

Well, actually, I have not read so much, but I started having doubts when I began figuring out other people's "parables" about idols, hunters/croppers and other merry anecdotes proven only by ideas about more recent cultures slipping toward the Neolithic.

These people's certainty, for certain, made me very sceptic about the Neolithic.

So that today, I can say with certainty: everything what is stated about Cucuteni is true and, at the same time, everything what is stated about Cucuteni is not true! On one condition: Until the opposite is proven to be true! And things can function like that only within certain limits and conveniences.

The Arabs give us a fine example of wisdom by joking with all due respect: "*Two parallel lines can prolong into the infinite without ever meeting and this is like that only if Allah wants it to be like that!*".

This Arab exercise is one of extreme intelligence, especially today when, amazed, we see that the relativity theory is in danger, that evolutionism has become obsolete; to date, we are not certain whether light is a wave or a particle, and from the hundreds of vitamins still unknown, we find in pharmacies merely around 30!

Medicine changes every three years and our mind is in a continuous *allegro*. I preferred being innocent and examine Cucuteni from a biological, psychiatric, psycho-analytic, medical, forensic-medicine etc. points of view.

My analysis could be labelled as being original, but I would rather have figures, analyses, statistics, chemistry and logic, a more reliable approach than taking up the words of others, who, at their turn, quoted other people's ideas which became, by chance I would say, axiomatic.

We have seen for 1,500 years, what Hippocrates' medicine could do: by bloodletting (eliciting depletion) it used to kill to a hair about one third of the patients, already ill, poor souls, who died rather because of their physicians than of their diseases.

I honestly believe that many phenomena taken "*ab initio*", without preconceived ideas and accompanied by scientific logic, could probably be better explained.

In 1998, I was privileged to see a Cucuteni site in Poduri, Bacău County, located less than two km. away from my parents' house (in Moinesti). My entire childhood I played in our back garden: I pretended to be an archaeologist, but alas, I would dig in the opposite direction!

The site surface full of houses on fire was astonishing. To see that 90% of the houses were on fire would raise questions even in the mind of a policeman or an insurance agent.

Statistics prove that a house would catch fire due to a household accident rather rarely and that lightning hits one house in seven million.

The "statistics risk" that 90% of the Cucuteni houses catch fire by chance is under 0.001%, and this situation would not convince even the youngest and most inexperienced insurance agent,

* The Foundation "Cucuteni Pentru Mileniul III" (*Cucuteni for the 3rd Millennium*); romeo.dumitrescu@gmail.com

particularly when the "insured" builds above his house another house and then another one, and goes on like this for 1,000-1,200 years.

To my first naive questions about the causes of the fires, I received unconvincing answers such as:

- a) a possible household accident;
- b) lightning;
- c) war, external aggression;
- d) sanitation after a pandemic;
- e) voluntary and forced drying to fight moisture.

Fragile arguments in front of statistics, also due to the absence of signs of aggression and human skeletons or the low mechanical resistance of houses after the fires, if we are to contemplate sanitation by forced drying. Moreover, the building of the next houses on top of the burnt ones induces, theoretically, the existence of a habit, a custom related to something and to the place itself.

Generally speaking, the places and sites in Cucuteni, located on plateaus are - even in summer, uncomfortable, hit by all the winds and difficult to reach. Villages, in general, are established in safe locations, in valleys, while fortified towns for defence and shelter, just like places for practising religious rites for that matter, are located on the highest points of hills and mountains. At a first glance, in the site, the fires seemed particularly strong and considering the photo colorimetric method, the proven burning temperatures were over 1,000°C and, sometimes, the vitrification of clay demonstrated that the temperature was actually well above these values.

The only method to clarify things seemed a scientific one namely the "step by step" experiment, where happenings are randomized.

There is a direct relation between a certain quantity of dried clay and the thermal energy used to give a certain colour and consistency to the pottery. For example, a kilogram of clay needs 10 kilograms of burnt wood and a certain burning time; even if we burnt this kilogram of clay with 20 kilograms or 30 kilograms of wood but the burning time was short, we would not get the results found in the archaeological site. Nothing miraculous, in itself, about this phenomenon!

◆ The fuels in Cucuteni which had a bigger caloric power were not too many, namely:

- a) hay – short burning time and high temperature;
- b) dry wood fallen on the ground (brushwood) – low caloric power, longer burning time;
- c) resinous substances – medium burning time and high caloric power;
- d) charcoal – discovered probably later, close to the age of metal processing, but needing much air blown into it;
- e) ground oil – in some regions of Moldova it produces a medium temperature; it is difficult to produce and transport and rarely found;
- f) animal fat, necessary for feeding and uneconomical – low burning temperature;
- g) beech, oak, sycamore maple wood – high burning temperature.

◆ Factors that support or inhibit the burning phenomenon are as follows:

- the air's external temperature (in winter, in summer etc.);
- the moisture content of buildings and wood;
- the external moisture content (rain, fog);
- the speed of the wind;
- the quantity of oxygen in the air (in the Cucuteni age it exceeded by far today's concentration);
- the location of other dwellings around the house in fire, by generating supporting air drafts or the simultaneous combustion of several houses;
- the house architecture (with or without a ceiling, partitions etc.).

The houses were built with wood frames of several thicknesses, of rectangular form, with one-two windows and a door of probably reasonable height, with or without a ceiling and covered

with reed or with something else. They seem to have been used, inhabited, refurbished and built with a mixture of clay and straw. The walls covered with clay were probably thicker at the bottom and covered with less clay toward the roof.

The surfaces were between 20-60 m² or even more. The volumetric ratio between the construction wood and clay is 1 to 1.5 (clay versus wood). If such a house had been like a normal country house, the ratio would have been 1 to 2.5 - insufficient for an extreme burning of the Cucuteni type, where the ratio should have been 1 to 10 (clay versus wood).

Logic and experiment have shown us this only later in time, without omitting the fact that this fire must be fuelled for 8-10 hours with wood other than the one existing in the construction frame. The start of the first experiments was chaotic and it was rather linked to chance. Archaeologist Vasile Cotiugă had finished the constructions of some Cucuteni-type houses, on the "Muzeul Tumulilor dacici" plateau in Cucuteni, for an "Archeopark". It was difficult to convince him to set fire to these houses.

A generous person, he accepted in the end. We took advantage of the Cucuteni Congress in 2004, in Piatra Neamț and began the first experiment.

We brought to Piatra Neamț, by bus, on the Cucuteni plateau, over 60 archaeologists from different countries and started a real show with an interesting preamble: salt crystallization, wood processing à la Cucuteni, food preparing like in Cucuteni and the manufacturing of stone and wood tools. Among those who were present there were Anthony Harding, Valentin Dergaciov etc.

Recently, I had met Professor Dragoș Gheorghiu, a likable person and an architect among archaeologists. He was managing a pottery laboratory in Belle Arte where he would measure the temperature of ovens with some thermocouples on metallic rods. We invited him to measure the temperatures, not knowing that the device's upper limit is approximately 800 - 850°C. By then, we did not have access to thermographs and laser meters. Seeing hundreds of people on the experiment plateau, he became upset and wanted to go back to Bucharest. "*This is supposed to be an experiment not a rock festival!*" he told me. I managed though with difficulty, to explain to him that all he had to do was to measure the temperature and watch.

I was careful and discrete enough to have all the data about temperatures be the property of the Foundation, where it is to date, until the future publication of the scientific results by the Foundation. Mr. Gheorghiu knew why he was so reluctant: "*An experiment is a secret alchemy which cannot be made in public*". Partially, I disagree with this idea, but after the students learnt how to measure temperatures, he also had no longer access to the measurements table.

The then students of the History Seminar of the "Alexandru Ioan Cuza" University worked for many nights for the success of this day: Felix Tencariu, Ioana Robu, George Bodi, Andrei Asăndulesei, Raluca Kogălniceanu were already suntanned due to the infrared rays from the pottery ovens located near the place where the experiment was to take place.

The dry oak and hornbeam wood was piled near the houses covered with reed and a huge tent was prepared with food and drinks to receive over 100 guests.

The first house prepared to be burnt called "Casa Întâmplării" (*House of the Happening*), had the inventory usual for a small peasant house and a wood shed with wood for 2-3 winter months (Photo 1). The fire - set as if it were a household accident - made the reed roof catch fire. In the very first minutes, the temperature inside grew to over 500°C. The roof, now burnt, made the house become a roofless oven, where over 60% of the thermal energy fuelled by the wood in the frame and the furniture was evaporating into the air; and thus, after 5-6 minutes, the temperature dropped inside the house to 160°C.

After two hours, the fire was extinguished; the marks on the clay on the walls were insignificant - only reddish crust from the fire, of maximum one millimetre and only on the surface. The ashes were soon blown away by the wind and only the wall of the house oven, a thin one (maximum one centimetre), was completely "baked".

I was very emotional and feared that this house would not catch fire. As guests we had Romanian and foreign Neolithic experts who were looking at us with little trust.

When we set fire to the "Casa Întâmplării" (*House of the Happening*), the shock of this image was extreme. The flames that started inside reached the roof; it was but a matter of seconds. The students were happy, they were actually shouting with joy. We all felt the hidden arsonist in us. The flames were bigger in the attic and the joists caught fire the first, making the reed roof implode.

The roof ridge crashed inside the house, keeping, once again, the fire at the core of the house. Then, from 600°C, the temperature dropped dramatically to 220°C and then, constantly, for one-two hours, to 160°C. The students - who had worked hard to build the house during 2002-2004,

started making long, sad faces. If, at the beginning, they were far away from the house (high temperatures obliged us to stay at least 6-8 metres away from it), later, they came closer to the fire and realized that the house started ceasing to exist. A student apostrophized me sadly: *"What have you done with our house, doctor?! We built it with so much love!"*.

After a couple of hours, the "Casa Întâmplării" (*House of the Happening*), had no gable anymore (which had fallen outside the house) and was smoking a little, with a 1 mm fine crust of reddish clay on the surface. The twigs inside the clay and the wood frame were not smoking but rather steaming slowly, while the wood "for winter" was hardly catching fire (1 m³).

Anyway, we had no time to ponder over things or find out too many things as the afternoon was threatening us with less light, so that around 3-4 hours p.m. we set fire to the second house, "Casa cu lemne" (*The House with Wood*). 8 tons of oak, beech and hornbeam wood were piled around the house, outside it. Mr. Anthony Harding asked me what kind of wood we used for the fire. When he heard that it was dry oak wood, he asked me amazed: *"Do you still have oak to burn in Romania?"*. In his country, oaks can be seen only in pictures or in the botanical gardens and coal only in the Welsh museums.

As usually, the fire reached the roof quickly, and after five minutes the temperature inside the house dropped under 200°C. Now, there was the danger that the reed in the roof and the chips could not make the wood from inside burn. We needed a stronger fuse and, remembering the reed we had from the house building, I started shouting: *"Reed, reed, reed!"*. The students made a human chain and about 20 big arms of reed were thrown outside and inside the house, over the almost extinguished fire. Miraculously, it relit and, after two-three hours, it was burning with almost 600°C.

Like with any fire, there is a subtle attraction which, slowly, makes people come closer and closer, particularly if it is dark outside; you must be gentle when trying to make them move away, fearing an accident.

This time gables did not fall off and the dull fire burnt for another 14-15 hours.

We were refuelling the fire all the time, for eight-nine hours; before lighting it, we placed inside the house two bodies of some sacrificed animals: a three-year pig and a five-year sheep (equivalent as ossification and calcification with a man aged 18-20). One animal had been skinned by a student born in the countryside without any tool, only with his bare hands. Astonished, the archaeozoologist Adrian Bălăşescu exclaimed: *"This must be the explanation of the fact that we do not have flint marks on the ribs, in our diggings! Removing the skin by placing the palm as if it were a knife between the skin and the rib wall!"*. Meanwhile, five cameras and a photographer who had worked for the National *Geographic* were monitoring the entire experiment. They shot the experiment for more than 20 hours and took over 500 pictures on classical photographic film and even more on electronic media.

As a trick, we warned all watchers that they were allowed to take pictures only before the roll out of the experiment; and so, during the experiment, they all took a lot of pictures hiding from us. Our interest was that everybody took many pictures. On the camera's recorder, I have the voice of Dragomir Popovici saying: *"From now on, Cucuteni will not be the same!"*.

Two fire vehicles were sprinkling water over the small pine forest in the neighbourhood, fearing it might catch fire. Late in the afternoon, the rumour and the buzz of voices faded away and only the decided people and those who set no conditions were now present on the plateau. During the burnings, Valentin Dergaciov, Dan Monah, Gheorghe Dumitroaia and the Turkish and Ukrainian archaeologists were talking ardently about the previous house burnings in Russia and Yugoslavia, some made at a 1:5 scale, the fire being lit with gasoline sometimes.

Here and there, the flashes of the cameras were glistening. The Turkish archaeologists seemed thoughtful.

The next day, it was a very clear, cloudless and bright morning. The walls of the house stood upright, red and smoked. In the silence of the late autumn morning, they seemed to be the austere mark of a past misfortune. At the "Casa cu lemne" (*The House with Wood*) there was still some smoke coming out the walls (Photo 2). The twigs, the wood columns lit by autocombustion were still burning in the reddish clay (Photo 4), while pieces of clay, red in colour, bore the mark of the twigs (Photo 5). There was not much left from the burnt animals. Everything seemed frozen in time, a monument of remembrance which we were only starting to grasp. We were stepping into an unknown world, me at least, and feelings were ambivalent. We had only one foot inside the phenomenon. The first word that comes to my mind is: STRANGE. By then, we were only a little bit in "that mood".

In the afternoon of the second day, the students who had built the houses seemed sad and contemplative, while Vasile Cotiuğă looked thoughtful. To date, he has not told me what he felt back

then. I was only the necessary arsonist, the one who sets fire and then admires his destruction. Only in 2008 did I understand the sadness of those who had built those houses, in Zvoriștea, Suceava County, when I partly built with my own hands a house which afterwards I set fire to! I think that by then I saw only the bright side of the moon. The strange part that must be understood was to come only after three years - namely the dark side - in Zvoriștea, Suceava.

The walls still erect seemed to be almost intact, the ashes, as high as our knees, were flying up into the air at the slightest breeze (Photo 3). It was getting dark so we all left, when the last ember damped down.

The next year, 2005, was almost a classical one. At the second experiment, also on the Cucuteni plateau, much fewer spectators were present, no more than 30 people from the "Alexandru Ioan Cuza" University of Iași, from the Foundation, minister Mona Muscă and the secretary general Virgil Nițulescu. Seeing the sacrificed animals, Mrs. Mona Muscă (initiator of the law on animal protection) asked me how the animals for the experiment had been sacrificed. I told her they had been sacrificed observing the law. By that time, I was concerned about the fate of the donkeys in Dobruja, which were transported massively to Italy, for their meat. I joked with her, telling her that I would like to set up a foundation "*Save the Romanian Donkey!*". Jokingly as well, her excellence told me: "*The Romanian donkey will never disappear!*".

The "Casele gemene" (*Twin Houses*) were set fire to in the morning. One was "equipped" with wood furniture like any normal peasant house, plus the body of a just sacrificed goat; the second house was full inside and outside alike with more than ten tons of wood plus an old, sacrificed sheep, put on top of the wood.

The fire was blazing, the outside temperature was good. During the night, the wind was blowing with more than 30 km/h and the house with the ten tons of wood burnt down to incandescence, so that the next morning only some fragments of the walls were left, 30-60 cm high, singed in the morning breeze.

The sheep skeleton was difficult to identify, and the next house - the one with some wood and pottery in it, was down, though 70% of its frame wood was left un-burnt. The goat not sufficiently combusted had to be taken out and buried into another location as it had not been burnt enough and, after two days, it was beginning to smell. Many of the ceramic objects from the inventory had disappeared, stolen by the local people and the TV teams. The barren landscape emptied the plateau so that the next day only the courageous ones stayed on.

Toward the winter, I "punished" one of the Foundation members, Dan Garvăn - nicknamed the Indian, to take pictures of the houses until the snow started falling from the sky.

Exiled in Cucuteni, he would sleep in the Cucuteni Post Office, reporting from the field every evening.

Then, later on, George Bodi was the one who took pictures; he was commuting to Cucuteni, with an ancient Lada car, a present from the Foundation. The photographs were included in the documentary movie "*Built To Be Burnt*".

Dragoș Gheorghiu, though invited, turned up only in the third year, for his experiment in Vădastra. I found out why only in Lisbon: of his three thermocouple sensors, at the first experiment, two of the sensors melted down. He kept the third one for Vădastra. Our measurements during the second experiment in Cucuteni were only made comparatively and by using photocolourimetry.

Dragoș Gheorghiu, via a grant, had already built some Neolithic houses in Vădastra, of which one beautifully painted and a second one with only half a roof that the winter wind had partially uncovered. It had been built with the help of the students in Belle Arte.

The day before the experiment, we reached Vădastra with one of the Foundation members, a pottery and glass restaurateur, a student in Belle Arte. There was tension in the air, Dragoș Gheorghiu was rather discontent, and the students even more.

The house wore a neglected look, but it was dry. The Foundation paid for the wood, the allowance and the food. The two cameramen of the Foundation filmed thoroughly everything. Dragoș Gheorghiu was in a bad mood! With the help of plasterboard, Mr. Gheorghiu was trying to create wind corridors, as if there were more buildings around the burnt down house. He got bored and left just one board, completely useless, inclined on one side. The wood paid for by the Foundation was not used except for a few pieces, measured with some scales used in agriculture.

At noon, we gave up both the scales and cutting the wood. And thus, we hardly covered one fourth of the room with not-too-dry wood up to 40 cm height, around the walls, but it was way too little. Despite my warnings, he was against a generous quantity of wood. The experiment was a total failure. It was rather an artistic experiment. Useless expenditure and another infertile sheep killed for

nothing. The thermocouple, the third and the last one, melted down, Dolly the sheep burnt partially, while the half-ceiling fell off after only 15 minutes over the just ignited wood and smothered the fire.

In the morning, I left for Bucharest. Two days passed and Dragoş Gheorghiu called me to tell me that the fire was ignited again by the miracle of rain which created the phenomenon of pyrolysis, that the walls of the house fell off and Dolly the sheep burnt down - and therefore, I received a pouch with bones that, at a glance, had been the witnesses of a burning down resembling somehow an outlaw-fire. During a later visit, the shepherds from around the house told me that somebody had tried to set fire to the house once again, by pushing the walls with his tender shoulder.

I was supposed to analyse the bones and communicate this fact directly to Dragoş Gheorghiu. I turned him down. As such, I have not considered relevant and notable this experiment, presented - at least in my opinion - incorrectly from a scientific point of view in a British publication.

Although the experiment in Vădastra was carefully prepared by the archaeologist Fabio Cavulli and dug partially with money from the Foundation, we could not turn it to account in our research. The next year, Fabio Cavulli gave up the scientific paper and his inter-personal communication with Dragoş Gheorghiu, for reasons known only to him.

According to a Foundation habit, every five years, we would send from Romania, on our own expense, students and archaeologists to a congress called *Union Internationale des Sciences Préhistoriques et Protohistoriques* (UISPP). In 2001, we sent 10 archaeologists to Liège (Belgium); this time, in 2006, in Portugal, I was accompanied by 14 people, Foundation members, Mrs. Magda Mantu, professor Nicolae Ursulescu, my good friend, doctor Alexandru Buţureanu (professor in gynaecology at the Iaşi Medical School, great-great-great grandson of archaeologist Nicolae Buţureanu who had discovered the first Cucuteni sites) as well as by professor Dragoş Gheorghiu, to whose section I had subscribed. The topic was, needless to say, burning down Neolithic houses.

By chance, we had chosen the same title for our papers: mine was the title of the film *"Built to Burn"*, and his was *"Built To Be Burnt"*. We had talked a lot together about the burnt down houses so that, honestly speaking, I do not know precisely who came up with the syntagma *"Construite pentru a fi arse"* (*Built To Be Burnt*). To have it both ways, I preferred to actually buy the title for €500.

But our understanding was not observed by him, since he published under this title his article on the burning down in Vădastra in *British Archaeological Reports* (although the experiment was paid for and filmed by the Foundation, and the methodology of marking the walls with metal markers made of tin embedded in clay belongs to us; in this article, he thanks the Foundation only for the fact that he had been invited to the experiment in 2004 and for the financial part).

Moreover, he forbade me strictly to show the film of the burnings during 2004-2006 at the congress. Rather upset, I explained to him that I was legally enrolled in his section and, in addition, I paid him for the enrolment plus all the expenses related to this congress. He could no longer refuse the film showing - which by then was incomplete, it had no sound, so it was shown like a mute film, accompanied by my comment in French. The film captured very quickly the attention of attendees and some archaeologists (Luxemburg, Italy, Austria) seemed interested. They had also discovered while digging - but more rarely, burnt down houses, a fact they could not explain.

After the end of my speech, Dragoş Gheorghiu accused me of having destroyed the normal deployment of the papers in his section and spoke no word to me until we reached Otopeni airport. Two months later, as if nothing happened, he called me and told me that he had been congratulated for the film and that his section was considered the best part of the congress in Portugal. Anyway, for the young people in the Foundation, the experience of this congress was extremely useful.

Rather discontent with the roll out of the events, I decided that the next experiments would be made from A to Z by me and under my direct control.

In 2007, in Zvoriştea, Suceava, I built from scratch a Cucuteni-type house, with the help of a team of Romanian peasants of Ukrainian extract.

For me, it was obvious that these houses were set fire to voluntarily, but I could not understand the "mood" of the burning, that special state of mind which could lead to such a dramatic act.

I decided to do what in psychiatry is termed as "psychodrama"! I started easily, like in the countryside: I entered the forest and chose the trees for the future construction, gathered the twigs, chose the location for the future house, helped digging the holes for the columns, braided twigs for the walls (Photo 6), cut the reed and put it on top of the house, put clay on the house (Photo 7), decorated it etc. Psychologically speaking, "I invested it". Part of my mind had taken to this house. I spent some nights here, found shelter from rain and wind in it. It was my house! I visited it during the

weekends, I repaired it now and then. The feeling of ownership was present, and my attachment grew every day.

Once the house dried up, I started painting it outside (Photo 8). The house was shaping its personality; it was no longer "a house" but rather "the house". When I started bringing dry cut wood for its setting fire, sadness began approaching me, step by step, with each wood cartload. The setting of the pieces of wood inside and around the house seemed to be a difficult ceremony that I wanted to never end.

During the penult experiment for the "Casa Nordului" (*House of the North*) in Zvoriștea, in 2008 (Photo 9), I was also preparing the shooting for the documentary "Built To Be Burnt". I rejoiced on the future setting fire with sadness behind my reasoning mind which suggested to me that everything I had made and built would disappear in a couple of days. I had prepared the garments of the people who were to be filmed, clothes immaculately white. My psychic was prepared, with a dragging, inner space fight, for an evil event, as if the world ended. I recalled the previous experiments in Cucuteni and Vădastra. All the young people who built the houses lived like a single group during the construction works; couples were being formed, then they separated to reunite again later on; anyway, they were one compact community, a true little tribal society which was growing, fighting, imposing a common idea and working for a common end.

After the burning down of the houses that small community broke up, all went their own way and only a few stayed together. Today, they are strangers to one another. For sure, "burning their ideal" marked, somehow, their lives. Later on, the same happened to me.

If I were to analyse the process of setting fire to these houses, I would say for certain that nowadays, just like during the Cucuteni era, the burning down of a house is never a joy.

After burning down "Casa Nordului" (*House of the North*) (as a matter of fact a failure because of the still-not-dried walls and the too little wood used for the fire), my sensation was of deep sorrow! Months of work, a house still smoking on an empty plateau (all had left) and me sitting on a plastic chair. The wind was blowing grimly among the walls of the house. I might sound pathetic, but it was as if the house were me! As if I had been burnt and beaten. Even the Cucuteni pottery seemed now sad and mortuary. Needless to say, I am biased, but destroying one's own and only shelter is not a merry thing - now or then alike. Setting fire to a house can be associated with anything but joy.

After setting fire to "Casa Nordului" (*House of the North*) I was left with a roofless building, rather solid and very dry. With some small financial effort, I created it a solid endoskeleton tied to an exoskeleton supported by a solid stoop (Photo 10). This time I used, for the first time, fir wood. My hopes were not very high about this new kind of wood. I paved the platform of the building with wide stone, separating the experiment "Casa Nordului" (*House of the North*) from the one of the new reconstruction now called "Casa Bucovina" (*Bucovina House*) (Photo 11). I put some chunks of pork meat and a human femur from the bone collection of a Medicine School student, bone which I placed at the bottom of the pile of wood inside the house.

Once the fire lit, we had an immense surprise: until the next morning, the house was totally devastated (Photo 12) while the temperatures we obtained exceeded our expectations (the measurements were made with a device that measured temperature with a laser beam). Nevertheless, about 20% of the house was untouched and the twigs - that were forming the skeleton of the oven perfectly burnt, boiled only inside the ceramic crust. Later on, nature took back this territory and, in three years' time already, everything seemed to be only a small unevenness, a bump on the ground. In the first years, another special type of vegetation was fagocytizing the burnt clay, and the last time I visited the area, the vegetation was uniform now, resembling the rest of the grass on the field.

◆ Summarizing the experiences we had during the 4-5 years of experiments, I could say they have been extremely intense. I am proud to have carried out the bulk of them.

Now I have an interactive 'approche' and a 'déjà vu' of the phenomenon of setting fire to houses. Post experiments, I dare propose the following interpretations:

1. All the events related to setting fire to houses were sad, feeling like separation and despondency;
2. The technical aspects of the burnings were somehow "ritualized";

3. All these houses, if they resisted even a little during the first fire setting, were loaded with clay again, "with makeup", and repaired for a second burning;
4. The pottery and the objects were kept and were flattened as if there was a forbiddance to move them away for there;
5. In all these fire settings, the main topic was not the house burning in flames. The "object" or "subject" of the burning down was something that was inside the house. The house was the place where that something happened with those someones, and the pottery contains probably the story in their drawings and decorations.
6. Above the burnt houses which were flattened, other houses would be built. Special interest and more reconstruction in the centre of the settlement must both be noticed. Many times, in the much inhabited Cucuteni settlements, the centre in topographical elevation is higher than the periphery.

The object of setting fire to houses is beyond the reason of a commoner and pertains maybe to mysticism, religion and mandatory things; a must, something without which one cannot go on. Maybe things we will never find out!

◆ Conclusions

After a series of more or less successful experiments during 2004-2008, I could draw some conclusions:

1. Cucuteni houses, most of them, were set fire to intentionally;
2. The fire was supported and helped by additional burning material, at least for another eight-ten hours;
3. The ratio between clay and wood is about 1:8 (clay versus wood);
4. The roof burns in maximum 5-7 minutes, thus the house becomes an open oven in which over 60% of the thermal energy spreads into the atmosphere;
5. During the fires, temperatures go up slowly in the first four hours and stabilize for another two-three hours to 800-900°C;
6. Inside the house, during the fire, the temperature is not uniform, there are even notable differences of 200-300°C on the same surface;
7. The air drafts generated by the draught (doors, windows) lead sometimes to higher temperatures for short periods of time. And these high temperatures lead, here and there, to vitrification;
8. The outside temperature, the air humidity, the drying of the house and of the wood that is being burnt can influence significantly the way the house burns down;
9. The winds of over 15 km/h can become a "catalyst" for the burning process, thus increasing the burning temperature by over 20%;
10. The ceiling of such houses, even well-built, cannot resist the fire more than 12-15 minutes. The fire makes that the twig frame and the beams autocombust, even if they are covered with clay, then collapse;
11. The walls of the house, now fragile due to the high temperatures, fall in a random manner inside or outside the house, influenced by gravity. If the builder of the house has not set the column perfectly perpendicular to the ground, the wall will fall function of the clay load and function of the inclination of the construction, of even two-three degrees;
12. The clay and the wood of the construction do not burn totally, even if temperatures are over 1000°C. Probably, around 20% of the construction is not undergoing combustion;
13. If houses are burnt ritually, with a funerary end, the chance to find human osteologic traces is rather low. As regards the presence of skeletons in burnt houses, I would like to tell a personal happening. One day, Dan Monah called me from the site in Poduri, merry and ready to joke: "*Doctor, if there were a newspaper in Cucuteni, do you know what I would write about what I discovered today?*". I became very curious and had no idea about what he was going to tell me. "*I would write that two adults and three children suffocated and died in a house!*". It took me one hour to be in my car speeding as never on the road Bucharest - Poduri. It was raining, the weather was terrible, it was getting dark. On the site, under a thick plastic foil, I saw lying five carbonized human skeletons, perfectly recognisable, although dampness had rendered them very fragile. But, what was strange was their position: they were lined up along a wall, and the bones were in such a position as if the burning of the

bodies took place in a vertical position (standing). Thanks to my forensic medicine studies, I knew that the skeletons of those burnt in a lying position take the form called "the boxer's position" because of the coagulation of the large muscles. But here we did not have that. Unfortunately, I did not have a camera with me. A student from Ploiești took a picture that disappeared. The skeletons are even now in the Anthropology Institute of Iași.

14. The digging style should be changed also function of the new findings that the cameras revealed. The smallest piece of pottery or bone should not be ignored;
15. A clear statistics regarding the number of pottery and other objects found should be drawn up, while their initial position and their former content once analysed, could induce or deny the partly ritualistic essence of these fires.

◆ I believe that currently, the Foundation, with the experience accumulated and the hundreds of hours shot about the burning of the houses, is ahead all the experimental archaeology groups dealing with this topic.

We intend to have a last experiment, in 2012, where we will burn a group of houses (trying to destroy the last doubts of professor Nicolae Ursulescu) and, together with the Archaeology Seminar of the "Alexandru Ioan Cuza" University of Iași and the Foundation members, we will finally be able to systematically process all the data gathered and publish the volume *"Built To Be Burnt"*.

I only shot a movie and wrote an article in which my imagination can be a far cry from reality. But nonetheless, it can be a hypothesis to consider!

My personal hypothesis is that these houses were set fire to intentionally and that the fire was kept burning, something I am sure actually happened. What actually needs research is more difficult: Why did they set fire to these houses?

Here we can have a lot of hypotheses. I personally believe (and I am not the first one) that the burning of the houses had a funerary dimension. The lack, for the time being, of graves induces this possibility.

Psychologically speaking, regarding major psychic traumatism, the burning of one's own house is among the first ones.

"Killing the house" with the help of fire was costly, useless, with an almost suicidal connotation. Its persistence, even in the context of evolution and, later on, involution, leading to the disappearance of Cucuteni is strange! I am of the opinion that keeping this habit supposed rules, obligations and customs which could not be avoided so that the people who lived in these houses be able to go on living peacefully and, maybe, those gone "to the other world" to find hope.

◆ **P.S.** The houses we set fire to are now covered by ground and grass. After a couple of years, even we will not be able to identify them any longer. I do hope that, in the years to come, the future students and archaeologists will dig carefully while watching what we shot. For certain, they will understand things differently and much better. The seven burnt houses are a memento and a "university" for the future research on Cucuteni.

◆ **P.P.S.** This is not a scientific article. It is but mere observation made by a physician who does not believe what others say about a "patient" taken care of by too many midwives.

◆ **Special Thanks to**

- Archaeologist Vasile Cotiuță for his constant support and his dedication to these experiments.
- "Alexandru Ioan Cuza" University in Iași and the Archaeology Seminar for their scientific support.
- Foundation members who made these experiment possible.
- Professor Nicolae Ursulescu, Mrs. Silvia Marinescu-Bîlcu, Mr. Dan Monah, Mr. Dragoș Gheorghiu and Mr. Gheorghe Dumitroaia, who helped me and assisted me with patience along these chaotic years.

- Architect Ana Pavlu for the seventeen years in which she reinvented the Cucuteni design
- All the students in Iași and Galați who worked with passion and sadness during the construction and the burning down of these houses.
- Mrs. Alice Mirela Stan who supervised and worked at the construction of "Casa Nordului" (*House of the North*) and "Casa Bucovina" (*Bucovina House*).

English version by Flavia Toader, PhD.

Photo 1. "Casa întâmplării" (*House of Happening*). Cucuteni 2004.

Photo 2. "Casa întâmplării" (*House of Happening*) the next day after the fire. Cucuteni 2004.

Photo 3. "Casa întâmplării" (*House of Happening*) the next day after the fire. Cucuteni 2004.

Photo 4. "Casa cu lemne" (*The House with Wood*) the next day after the fire. Cucuteni 2004.

Photo 5. "Casa cu lemne" (*The House with Wood*) 1 year after the fire. Cucuteni 2005.

Photo 6. "Casa nordului" (*House of the North*) under construction. Zvoriștea 2008.

Photo 7. "Casa nordului" (*House of the North*) under construction. Zvoriștea 2008.

Photo 8. Painting of "Casa nordului" (*House of the North*), Zvoriștea 2008.

Photo 9. Dan Monah, Silvia Marinescu-Bîlcu, Romeo Dumitrescu and Nicolae Ursulescu, in front of the painted house. Zvoriştea 2008.

Photo 10. Reconstruction of "Casa nordului" (*House of the North*) after the fire. Zvoriştea 2008.

Photo 11. "Casa Bucovina" (*Bucovina House*) before the fire. Zvoriștea.

Photo 12. "Casa Bucovina" (*Bucovina House*) the next day after the fire. Zvoriștea 2008.